

**Wybitni twórcy życia muzycznego Krakowa i Naszej Szkoły;
chór „Bard” i orkiestra szkolna**

„Gdzie słyszysz śpiew, tam śmiało wstąp, tam dobre serca mają. Bo ludzie źli, ach wierzą mi, ci nigdy nie śpiewają.”

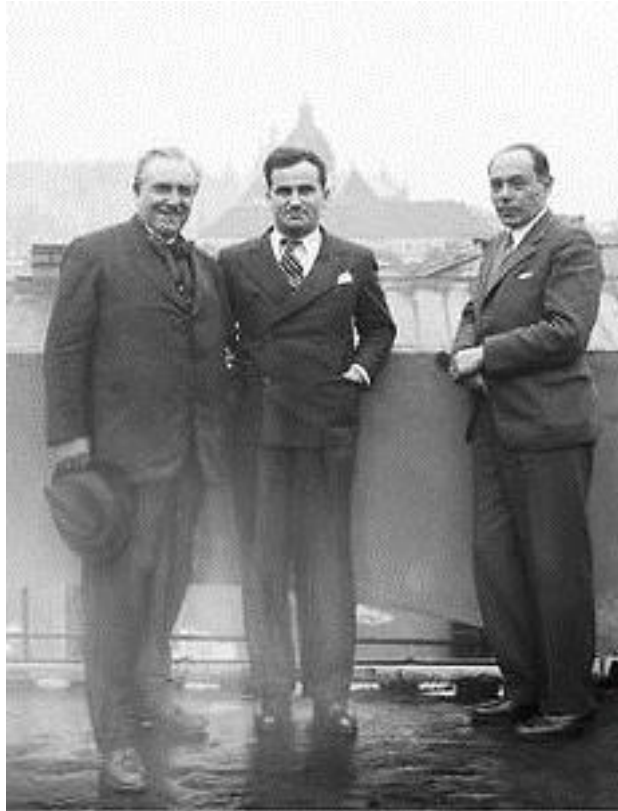
Johann Wolfgang Goethe

Powyższy cytat stanowi doskonale wprowadzenie w tematykę dotyczącą życia muzycznego Akademii Handlowej.

W 1906 roku zgodnie z duchem czasu w naszej szkole - Krakowskiej Akademii Handlowej wprowadzono naukę śpiewu, powierzając ją znanemu **nauczycielowi śpiewu Stanisławowi Bursie**.

Stanisław Bursa (autor fot. nieokreślony, ok. 1920 r.)

Kraków, 1933 r. Śpiewak i kompozytor Stanisław Bursa (pierwszy z lewej).

Stanisław Władysław Bursa-Dolega był kompozytorem, śpiewakiem, dyrygentem, pedagogiem, krytykiem i działaczem muzycznym. Urodził się w Obertynie na Ukrainie 22 sierpnia 1865 r.; zmarł w Krakowie 29 maja 1947 r. Naukę muzyki rozpoczął w Kołomyi i Stryju, kontynuował ją w Szkole Towarzystwa Muzycznego w Krakowie. Od 1888 r. studiował harmonię, fortepian i historię muzyki w Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie. Studia wokalne uzupełniał za granicą – w Mediolanie u Giacomo Pucciniego. Po powrocie do kraju osiadł we Lwowie, gdzie pracował jako urzędnik ubezpieczeniowy.

Od 1892 r. prowadził chór Sokoła, a w latach 1894 -1901 chór męski przy Galicyjskim Towarzystwie Muzycznym. Był autorem recenzji muzycznych, które ukazywały się we lwowskich czasopismach. Ponadto zajmował się dyrygenturą. W latach 1900 - 1901 był redaktorem dwutygodnika <<Wiadomości Artystyczne>> poświęconego muzyce, teatrowi i sztuce. W 1902 r. przeniósł się do Krakowa (mieszkał przy ul. Basztowej 9), gdzie pracował jako dyrygent chórów. Pełnił też funkcję przewodniczącego Towarzystwa Śpiewaczego, był również organizatorem Związku Pedagogów Muzyków.

W 1906 r. założył w Gimnazjum św. Jacka Szkołę Śpiewu Solowego, której był następnie wieloletnim kierownikiem; prowadził ją ponad 20 lat. Jak wcześniej wspomniałam, od 1906 r. Bursa był nauczycielem śpiewu i muzyki w Krakowskiej Akademii Handlowej, a także prowadził i dyrygował naszymi szkolnymi chórami (męskim i żeńskim). Najstarsze informacje dotyczące chóru szkolnego Akademii Handlowej sięgają właśnie roku 1906, gdy przeniesiono szkołę na ulicę Kapucyńską 2 do nowego budynku ufundowanego z okazji 50-lecia jubileuszu panowania Cesarza Franciszka Józefa I, którego imię odtąd szkoła nosiła.

Chór to zespół wykonujący wokalną muzykę jedno - lub wielogłosową a cappella lub z towarzyszeniem instrumentów muzycznych, w którym liczba głosów może być dowolna. Istnieją chóry mieszane, chóry chłopięco-męskie oraz chóry jednorodne. Chóry początkowo rozwijały się tylko w kościołach; wypierały one powoli średniowieczne schola cantonum. Chóry świeckie pojawiły się dopiero w okresie baroku. W Polsce chóry istniały przypuszczalnie już w XIII wieku, na co wskazują zachowane do dziś nieliczne wielogłosowe kompozycje z tego okresu. Główny czas rozwoju przypadł na okres renesansu. W XVIII wieku powstały także małomiasteczkowe kapele brackie oraz miejskie, wykonujące również muzykę religijną. W tym czasie w Małopolsce zaznaczył się upadek chórów kościelnych w następstwie reformy, która spowodowała w Austrii zniesienie w świątyniach muzyki chóralnej. Członkami chórów byli przede wszystkim przedstawiciele mieszczaństwa i robotników, a także inteligencja. Wiek XIX był okresem powstania chórów amatorskich, znacznie obniżył się ich poziom wykonawczy, jednakże ruch śpiewaczy objął szersze warstwy społeczne, dotąd niepraktykujące muzyki chóralnej. Powstawały towarzystwa śpiewacze zrzeszające chóry świeckie. Dopiero w początkach XX wieku powstały chóry zawodowe o wysokim poziomie artystycznym.

Nasi uczniowie pod dyrygenturą Bursy wykonywali fragmenty dzieł operowych podczas uroczystych występów w szkole i poza nią. W latach 1909 – 1914 uzupełniał Bursa studia kompozytorskie u Feliksa Nowowiejskiego. Od 1925 do 1928 r. uczył śpiewu solowego i historii muzyki w Śląskim Konserwatorium Muzycznym w Katowicach. Szczególnie aktywnie działał przy organizowaniu polskiego ruchu śpiewaczego. Komponował utwory chóralne, pieśni solowe, utwory szkolne.

Współpracował z <<Lutnistą: ilustrowanym dwutygodnikiem literacko-muzycznym>> poświęconym szerzeniu zamiłowania do muzyki i śpiewu zbiorowego. Twórczość kompozytorska Bursy obejmowała przede wszystkim pieśni solowe i chóralne oraz utwory orkiestrowe, fortepianowe i wokalnie-instrumentalne.

Jego kompozycje to między innymi: utwory na orkiestrę; na fortepian; wokalnie-instrumentalne: *3 msze, 2 requiem, 2 oratoria, opera, pieśni solowe, chóralne, kościelne, narodowe.* J est autorem między innymi:

- *Ludu mój, ludu!* - pieśń wielkopostna na głos z organami
- *O pójdź! Zapada nocy czar gondoliera* - na cytrę i do śpiewu, także na głos z fortepianem i na chór męski a cappella
- *Pieśń rycerza, Pieśń bojowa, Roztocz Sokole i Do pieśni* - wydane w zbiorze *Cztery kwartety* na chór męski.
- *Pieśń uroczysta* - wykonana przy odsłonięciu pomników *Tadeusza Kościuszki i Kazimierza Pułaskiego w Waszyngtonie, dnia 11go maja 1911* na chór.
- *Szczęść Boże!* - pieśń górnicza na chór męski.
- *Śpiew żałobny* - na chór męski a cappella
- *Wstań pieśni* - na chór męski.

Pomimo wprowadzenia do zajęć szkolnych w 1906 r. w Akademii Handlowej nauki śpiewu, ze względu na brak instrumentów muzycznych nauka nie mogła się tutaj odbywać. Korzystano więc z uprzejmości Stowarzyszenia Kupców i Młodzieży Handlowej, które udostępniało swój lokal na lekcje śpiewu.

25 listopada tegoż roku na uroczystości poświęcenia nowego budynku Akademii Handlowej o godzinie 10.00 w kościele św. Anny, w obecności zaproszonych gości, Kuratorii, Grona Pedagogicznego i uczniów Wyższej Szkoły Handlowej, **chór uczniów pod kierownictwem Stanisława Bursy** rozpoczął uroczystość odśpiewaniem kantaty.

Wśród zaproszonych gości na uroczystości otwarcia nowego gmachu szkoły przy ulicy Kapucyńskiej 2 obecni byli między innymi: namiestnik Andrzej Kazimierz hrabia Potocki herbu Pilawa (Marszałek Sejmu Krajowego), prezydent miasta Krakowa dr Juliusz Leo, architekt - twórca gmachu Jan Zawieyski - który wręczając klucze prezydentowi miasta wypowiedział słowa:

„Dostojni zgromadzeni! Piękny, starodawny, wiekami uświęcony to zwyczaj, że ilekroć razy budynek szlachetnym celom poświęcony, ukończonym zostaje, ten, którego obowiązkiem było wykonać budowę, klucze od niej oddaje właścicielowi.

Dzisiaj mnie przypadło w udziale w rodzinnem mem mieście temu poważnemu obyczajowi zadośćuczynić. Klucze, które oddaję dziś właścicielce t. j. Gminie Miasta Krakowa na ręce Twoje J. W. Panie Prezydencie, otwarły przed laty 27 bramy odnowionych Kazimierzowskich Sukiennic, ozdoby miasta i drogiej pamiątki naszej przeszłości.

Przed laty 13 otwarto tymi kluczami odrzwia teatru miejskiego, następnie trzy gmachy szkolne, dzisiaj otwarto tymi samymi kluczami podwoje krakowskiej Akademii Handlowej – w tej myśli, aby gmachy publiczne szlachetnym celom poświęcone, a przez Gminę Miasta wybudowane, otwierane były tymi samymi kluczami, które odmykały bramy pomników, mających świadczyć o naszej pracy, wiedzy i miłości ojczyzny.

A teraz przewielebny X. Biskupie (X. Biskup Nowak) racz łaskawie poświęcić mury tego gmachu z prośbą do Najwyższego, aby i budynek ten i tych, którzy w nim pracować będą, uchował od wszelkiego nieszczęścia i opieką Swą otaczał nasze usiłowania do podniesienia naszej kultury i utrwalenia bytu Ojczyzny Naszej”.

Jan Zawieyski – architekt naszej szkoły

Juliusz Leo - prezydent Krakowa w latach 1904-1918

W imieniu nauczycieli podczas uroczystości przemówił ówczesny dyrektor Wyższej Szkoły Handlowej Józef Kannenberg.

DYREKTOR JÓZEF KANNENBERG
24. VIII. 1862 – 8. IV. 1925.

Dyrektor WSH w Krakowie w latach 1906 – 1925

Po licznych przemówieniach, na zakończenie uroczystości, ponownie wystąpił chór szkolny, który odśpiewał poloneza. Stanisław Bursa uczył śpiewu i opiekował się chórem szkolnym również w 1907 roku.

Od 1908 r. nauczycielem śpiewu i opiekunem chórów naszej Akademii Handlowej został **Bolesław Wallek-Walewski**, który w tym samym czasie prowadził akademicki chór UJ.

Bolesław Wallek-Walewski

Bolesław Wallek-Walewski - dyrygent, kompozytor i pedagog; ur. 23 stycznia 1885 r. we Lwowie; zm. 9 kwietnia 1944 r. w Krakowie. Pochodził z rodziny muzyków – ojciec, Adolf Walewski, był reżyserem w Teatrze Skarbka we Lwowie, matka, Joanna z domu Gella – śpiewaczką. Walewski w 1894 r. rozpoczął naukę gry na fortepianie, a także teorii w Konserwatorium Galicyjskiego Towarzystwa Muzycznego we Lwowie. W wieku 15 lat przeniósł się wraz z rodziną do Krakowa – tu ojciec otrzymał posadę reżysera w Teatrze im. Juliusz Słowackiego. Bolesław podjął studia w Konserwatorium Towarzystwa Muzycznego w zakresie harmonii i kontrapunktu oraz śpiewu solowego. W latach 1903-1906 studiował polonistykę na Wydziale Filozoficznym na Uniwersytecie Jagiellońskim. Walewski zapisał się do akademickiego chóru około 1 grudnia 1903 r. i od razu prowadził jego próby. Na posiedzeniu Wydziału w dniu 24 lutego 1904 r. został powołany na pierwszego dyrygenta tegoż chóru. Dalsze sukcesy wspomnianego chóru wiążą się ściśle z osobą Bolesława Wallek-

Walewskiego, niedoścignętego mistrza pieśni chóralnej. Od 24 grudnia 1905 r. Wallek - Walewski kierował również chórem i orkiestrą Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego. W 1906 r. wyjechał do Lipska, gdzie przez kilka miesięcy studiował muzykologię, harmonię i kontrapunkt, a także uczęszczał do szkoły dyrygenckiej. Po powrocie do Krakowa, od 1907 r. uczył śpiewu i muzyki w krakowskim Gimnazjum św. Anny, a od 1908 r. śpiewu i muzyki również w naszej Akademii Handlowej i Dwuletniej Szkole Handlowej, kierował też tutejszym chórem szkolnym, który wykonywał między innymi dzieła Giovanniego Pierluigi da Palestriny, Orlanda di Lasso, Jacobusa Gallusa, Tomasza Szadka, Bartłomieja Pękiela i Grzegorza Gerwazego Gorczyckiego.

Bolesław Wallek-Walewski pracował w naszej szkole jako tzw. nauczyciel pomocniczy, uczył on nauki śpiewu chóralnego przez 2 godziny tygodniowo. W latach 1908-1920 Wallek-Walewski był też nauczycielem harmonii i śpiewu chóralnego w Instytucie Muzycznym w Krakowie, którego był współzałożycielem. Od 1910 r. wykładał teorię muzyki, śpiew i kompozycję w Konserwatorium Towarzystwa Muzycznego w Krakowie. Od 1938 r. do wybuchu II wojny światowej pełnił także funkcję dyrektora Konserwatorium. W 1915 r. założył Krakowskie Towarzystwo Operowe, którego chórami (męskim i mieszanym) kierował do 1939 r. W latach 1917-1919 pracował jako dyrygent w Teatrze Wielkim w Warszawie. W 1919 r. w Krakowie założył chór męski Towarzystwa Śpiewaczego „Echo”, z którym koncertował w Polsce i za granicą. Kierował nim do 1938 r. Od 1919 r. był też dyrygentem w Teatrze Nowości, a od 1921 r. w Teatrze Miejskim Opera-Operetka w Krakowie. W 1925 r. został dyrektorem i dyrygentem Towarzystwa Muzycznego w Krakowie.

Jego kompozycje to między innymi:

- *Dumka na głos i fortepian* (1900).
- *Marsz Żuawów*. Nie masz to wiary jak w naszym szyku - na chór męski a cappella (1900).
- *Pieśń wieczorna. Gdy wokoło nas mrok ponury* - na chór męski a cappella (1900).
- *Serenada. Ukryty w cieniach* - na chór męski a cappella (1900).
- *Za bis, żart muzyczny* - na chór męski a cappella (1900).
- *Kantata ku czci A. Mickiewicza* - na chór mieszany i fortepian (1900).

23 listopada 1908 r. w naszej szkole (Akademii Handlowej) odbyła się uroczystość dla uczczenia 50 – lecia jubileuszu kapłaństwa Ojca św. Piusa X. Do zebranych uczniów przemówił znany w kołach młodzieży kupieckiej X. Jarosław Rejowicz, a chór uczniów AH odśpiewał kilka okolicznościowych pieśni. Uroczystości te były kontynuowane także 24 listopada w kościele OO Kapucynów, a następnie w naszej szkole. Chór szkolny pod batutą Bolesława Wallek-Walewskiego odśpiewał pieśni Moniuszki i Mozarta, a następnie do zgromadzonych przemówił X. dr Józef Kaczmarczyk, wykazując doniosłość tego jubileuszu obchodzonego przez cały świat.

Józef Kaczmarczyk - ksiądz, doktor teologii, muzyk, artysta malarz, profesor UJ.

Śpiew solowy Wallek-Walewskiego i hymn papieski, odśpiewany przez chór, zakończyły uroczystość. 2 grudnia 1908 r. w szkole uroczystość obchodząca 60-lecie jubileuszu rządów Cesarza Franciszka Józefa I, którego imię szkoła nosiła. Uroczystość rozpoczął kwartet smyczkowy uczniów Akademii wykonując kilka utworów pod batutą Bolesława Wallek-Walewskiego.

W tym samym roku szkoła wzbogaciła się o własne pianino, chór uczniów mógł więc ćwiczyć w swoim własnym szkolnym budynku.

W 1909 r. z inicjatywy uczniów zawiązała się w naszej szkole orkiestra smyczkowa do której należało 7 uczniów. 1 marca 1909 r. w rocznicę urodzin Chopina w szkole odbyły się uroczyste obchody poświęcone jego pamięci. Prof. Korbel odegrał na fortepianie Balladę Chopina, a orkiestra uczniów Polonez As dur i Walc Es dur. Jeden z uczniów klasy III odśpiewał Chopina „Wojak” i „Precz z moich oczu”. Uroczystość zakończył chór pod batutą prof. Wallek - Walewskiego odśpiewaniem kilku pieśni.

Członkowie chóru i orkiestry uczcili 7. grudnia 1909 r. setną rocznicę urodzin Juliusza Słowackiego uroczystym wieczorkiem w Saskiej Sali hotelu Saskiego wykonując pieśni Adama Münchheimera, Żeleńskiego, Władysława Cyrbesa, Jana Karola Galla, a orkiestra pod batutą jednego z naszych uczniów (I. K. Myczkowskiego) odegrała utwory Paderewskiego, Chopina, Langer, Gavofray'a.

15 lipca 1910 r. w 500 rocznicę bitwy pod Grunwaldem, zebrane na placu Matejki w Krakowie przed odsłoniętym Pomnikiem Grunwaldzkim chóry (w tym nasz szkolny), pod batutą wybitnego kompozytora i dyrygenta **Feliksa Nowowiejskiego odśpiewały po raz pierwszy Rotę Marii Konopnickiej**, do której Nowowiejski napisał muzykę. Mieszkał on wówczas w Krakowie przy ul. Floriańskiej 20.

Instrumenty muzyczne Akademii Handlowej przechowywane były w osobnej szafie w czytelni biblioteczej. Orkiestra uczniów miała do dyspozycji bas, klarnet, altówkę i 10 składanych pulpity. Nauka śpiewu odbywała się wówczas w czytelni biblioteczej ze

względu na znajdujące się tam pianino (z fabryki Petroffa) . Uczniowie bardzo chętnie uczęszczali na lekcje śpiewu oraz zajęcia chóru pod kierunkiem Bolesława Wallek-Walewskiego.

Jedną z ukazujących się w tym czasie w Krakowie gazet była <<Nowa Reforma>>, dziennik informacyjno-polityczny o profilu liberalno-demokratycznym publikowany w latach 1882–1928. Czytelnicy <<Nowej Reformy>> czerpali z niej wiedzę o francuskiej kulturze muzycznej. Gazeta donosiła m.in. o życiu i dorobku artystycznym francuskich kompozytorów i muzyków.

W okresie 1914–1918 dużo uwagi i miejsca na łamach w/w pisma poświęcano sprawom toczącej się wojny, nie zabrakło jednak informacji o wydarzeniach kulturalnych (w tym muzycznych), nie tylko w Krakowie, ale i w innych miejscowościach. W skład zespołu redakcyjnego pisma odpowiedzialnego za sprawy kultury wchodził m.in. nauczyciele Akademii Handlowej: Stanisław Bursa oraz Bolesław Wallek-Walewski. Na łamach <<Nowej Reformy>> wypowiadali się oni również jako historycy i teoretycy muzyki.

Dla mieszkańców Krakowa wojna rozpoczęła się 6 sierpnia 1914 roku. Wojsko przejmowało coraz więcej budynków przekształcając je w koszary i szpitale. Naszą szkołę spotkał podobny los. Zubożało wówczas życie muzyczne, a Towarzystwo Muzyczne, Konserwatorium i Instytut Muzyczny nie uniknęły trudności lokalowych i znacznego spadku liczby uczniów, pedagogów i muzyków. Mimo to organizowano koncerty z udziałem artystów polskich i zagranicznych oraz nauczycieli i uczniów szkół muzycznych i nie tylko. Jedną z najważniejszych artystycznych inicjatyw śpiewaków i organizatorów życia muzycznego w czasie wojny było powołanie Krakowskiego Towarzystwa Operowego w styczniu 1915 roku. Powstało ono między innymi z inicjatywy Bolesława Wallek-Walewskiego, gdy był on jeszcze nauczycielem naszej szkoły. Jako dyrektor Towarzystwa Operowego zajął się Walewski organizacją stałej **opery w Krakowie** - w tych trudnych warunkach wojennych ziściły się jego marzenia.

Krakowskie Towarzystwo Operowe kształtowało odtąd życie operowe miasta w ramach tzw. „Kursów literackich”. Odbył się np. cykl wykładów o dramacie muzycznym i rozwoju historycznym opery, a także wykłady poświęcone twórczości wybranych kompozytorów: Bacha, Glucka, Haydna, Mozarta, Beethovena, Chopina. Prelegentami odczytów o muzyce w latach 1914–1916 byli między: Stanisław Bursa i Bolesław Wallek-Walewski.

Szczególnymi miejscami, w których publiczność Krakowa miała okazję zetknąć się z muzyką były kina i kinoteatry: „Nowości”, „Opieka”, „Sztuka”, „Uciecha”, „Wanda” oraz kinoteatr Towarzystwa Szkoły Ludowej.

Bolesław Wallek-Walewski pracował w naszej szkole przez 9 lat, do 1917 roku.

Kraków, 1938 r. Męski chór Towarzystwa Śpiewaczego "Echo" w sali Teatru Starego. Śpiewaczka **Ada Sari**, dyrygent **Bolesławem Wallek-Walewskim** (siedzi 5. z lewej), śpiewak **Stanisławem Bursa** (siedzi 4. z lewej)

Kolejną postacią, która miała duży wpływ na kształtowanie życia muzycznego Krakowa i naszej szkoły była **Jadwiga Zbrożkówna**.

Jadwiga Zbrożkówna

Jadwiga Harasowska z domu Zbrożek, herbu Jasińczyk, ur. 3 kwietnia 1896 r., (a nie, jak podają niektóre źródła, w 1904 r.) w Krakowie, zm. 11 lutego 1978 r. w Balderton w Wielkiej Brytanii, pedagog, organizatorka życia kulturalnego Krakowa, polska dziennikarka i wydawca. Używała nazwiska **Zbrożkówn.**

Ukończyła Żeńską Szkołę Wydziałową im. A. Mickiewicza w Krakowie i seminarium nauczycielskie. Studiowała w Instytucie Muzycznym w Krakowie i w naszej Krakowskiej Akademii Handlowej.

Początkowo Jadwiga Zbrożkówna pracowała w tutejszej szkole jako sekretarka, ale w **1917** r. zastąpiła Wallek-Walewskiego na stanowisku nauczyciela śpiewu i odtąd zaczęła uczyć tego przedmiotu we wszystkich klasach, na razie jako prywatna nauczycielka. Studiując, równocześnie uczyła w Żeńskiej Szkole Handlowej i prowadziła nasze szkolne chóry.

12 lutego 1918 r. w 55 rocznicę powstania styczniowego przygotowała wspólnie z uczennicami Żeńskiej Szkoły Handlowej uroczysty wieczorek, na program którego złożyła się twórczość chóru tj. śpiew solowy i chóralny, gra na fortepianie, gra na skrzypcach oraz patriotyczne przemówienie uczennic, deklamacje solowe i chóralne.

Pierwszy uroczysty wieczorek w **niepodległej** ojczyźnie urządzono 5 kwietnia 1919 r. ku czci Tadeusza Kościuszki. Chór uczennic przygotowany przez Jadwigę Zbrożkównę odśpiewał szereg pieśni, włącznie z „Bogurodzicą”. Z powodu braku większej sali, podobnie jak w poprzednie lata, przygotowano wieczorek w Saskiej Sali hotelu Saskiego. Organizowano tu koncerty i bale, występowali w niej m.in. Franciszek Liszt, Johannes Brahms i Ignacy Jan Paderewski.

W 1920 r. w naszej szkole powstały kółka śpiewackie męskie i żeńskie, nazwane chórem Bard . Kółko męskie prowadził dr Ignacy Petelenz (nauczyciel języka niemieckiego), natomiast kółko żeńskie - Jadwiga Zbrożkówna. Podstawę chóru tworzył kwartet smyczkowy, którym opiekował się Ignacy Petelenz. Nadzór nad połączonymi kółkami śpiewackimi sprawował jako kurator ówczesny dyrektor szkoły - Józef Kannenberg.

W obrębie kółek odbywały się również wykłady, odczyty i dyskusje, ich członkowie często popisywali się swoimi umiejętnościami na wieczorkach klasowych i publicznych prezentując śpiew solowy i chóralny, muzykę (kwartet smyczkowy), a także deklamując wiersze.

Ucząca wówczas śpiewu Jadwiga Zbrożkówna w 1920 r. zdała egzamin nauczycielski z muzyki i odtąd już oficjalnie uczyła w szkole śpiewu chóralnego jako wykwalifikowany nauczyciel, nadal jednak pracując jako sekretarka dyrektora szkoły.

W 1921 r. chórem Bard opiekowali się dyrektor Kannenberg oraz Jadwiga Zbrożkówna, natomiast zespół muzyczny prowadził dr Petelenz.

25 listopada 1921 r. o godzinie 9.30 w kościele OO. Kapucynów odprawiono mszę św. za dusze zmarłych członków Kuratorii, dyrektorów, profesorów, uczniów i uczennic Akademii Handlowej. Uroczystość okraszono śpiewem szkolnego chóru Bard. Tego samego dnia po południu o godz. 16.00 w Teatrze Starym zaprezentowano cały uroczysty program dla zaproszonych gości i młodzieży Akademii Handlowej.

26 listopada w kościele św. Anny o godz. 9.00 odprawiono mszę, w czasie której w chórze śpiewali uczniowie i uczennice pod batutą Jadwigi Zbrożkówny z towarzyszeniem szkolnego zespołu muzycznego pod kierunkiem prof. Petelenza. Po mszy św. do zgromadzonej młodzieży przemówił Biskup krakowski Adam Sapieha (w 1912 r. utworzył pierwsze w Krakowie duszpasterstwo akademickie przy kolegiacie św. Anny), „...zachęcając młodzież do wytrwałej pracy, która będąc karą jest zarazem największym błogosławieństwem i najwyższym szczęściem człowieka, uszlachetnia go bowiem i podnosi nie tylko jednostki, lecz całe narody. Zwłaszcza do podniesienia handlu i przemysłu mało mieć zdolności i szczęście, - potrzeba koniecznie uczciwej i wyteźonej pracy. Nie wolno nam dawać unosić się namiętnościom i fantazjom – nie wolno dbać tylko o zyski, bo wówczas brak ufności wzajemnej i nieuczciwość powiodą na manowce do moralnej nędzy...Niechże Pan Bóg błogosławi Wam i pozwoli, aby szkoła Wasza wydawała coraz więcej synów wiernych ojczyźnie, aby jej przynosili coraz większą i świetniejszą chwałę i sławne imię za granicą, aby wysoko nieśli sztandar pracy!”. Po tych słowach Biskup udzielił zebranych uczniom i nauczycielom szkoły swego błogosławieństwa. O godzinie 10.00 rozpoczęła się uroczysta akademicka w Teatrze Starym. Uczestnikami imprezy byli między innymi: Biskup Sapieha i prezydent Krakowa - Jan Kanty Federowicz.

Uroczystości towarzyszył chór szkolny Bard wykonując takie utwory jak: „Menuet” Paderewskiego, „Pieśń rycerską” i „Gdyby orłem być” Moniuszki. Tego samego dnia po południu młodzież Akademii Handlowej obejrzała przedstawienie „Halki” St. Moniuszki w Operze.

Od 1921 r. działające w szkole kółko dramatyczne (którego kuratorem był prof. Antoni Balicki), chór Bard i zespół muzyczny pozostawały ze sobą w stałej łączności. Rezultatem ich wspólnej pracy były wieczorki i przedstawienia, które zyskały sobie uznanie miejscowej prasy oraz publiczności.

Jan Kanty Federowicz prezydent Krakowa w latach 1918 - 1924

Od 1922 r., podobnie jak w poprzednich latach, w/w uroczystości odbywały się 25 lub 26 listopada. W chórze śpiewali uczniowie i uczennice pod batutą nauczycielki muzyki Jadwigi Zbrożkówny z towarzyszeniem szkolnego zespołu muzycznego. Wszystkie akademie rozpoczynała odśpiewana przez chór mieszany Bard z towarzyszeniem zespołu muzycznego piękna kantata na nutę poloneza do słów prof. Balickiego, przepleciona pieśnią „Vivat Akademia, vivat profesores”, a kończąca się hymnem „Jeszcze Polska”.

Antoni Euzebiusz Balicki. Szkic Antoniego Waśkowskiego. Kraków, 1939 r.

W 1925 r. w szkole nadal działał zespół muzyczny (orkiestra szkolna) i chór szkolny Bard, orkiestrą w dalszym ciągu opiekował się Ignacy Petelenz pełniący funkcję dyrygenta, a chórami męskim, żeńskim i mieszanym Bard kierowała Jadwiga Zbrożkówna.

W tym samym roku opiekę nad chórem przejmuje rozpoczynająca w naszej szkole pracę jako nauczyciel śpiewu i muzyki prof. **Tekla Blochowa**. Wieczorki muzykalno – wokalne były urządzone od tej pory wyłącznie przez młodzież dla kolegów i koleżanek.

W 1926 r. chór (męski, żeński i mieszany) SEH, ŻSH i MSH ponownie prowadziła Jadwiga Zbrożkówna. W 1927 i w 1928 roku pracowała ona również jako sekretarka naszej dyrekcji.

Chórzyści z dyrygentem Stefanem Barańskim i sekretarzem redakcji Ilustrowanego Kuriera Codziennego **Jadwigą Zbrożkówną** na dziedzińcu Collegium Novodvorscianum. Kraków

Od roku 1927 Jadwiga Zbrożkówna pracowała także jako sekretarka i asystentka Mariana Dąbrowskiego, właściciela koncernu wydawniczego <<Ilustrowany Kurier Codzienny>> w Krakowie.

1 kwietnia 1928 r. w Krakowie odbył się zjazd organizacyjny założycieli Związku Towarzystw Śpiewaczych i Muzycznych Województwa Krakowskiego. Zjazd ten powołał Wydział Związku w składzie którego sekretarzem została aktywna działaczka i organizatorka życia muzycznego Krakowa - Jadwiga Zbrożkówna, a naczelnym dyrygentem Związku został Bolesław Wallek - Walewski.

Jadwiga Zbrożkówna bardzo angażowała się w życie muzyczne Krakowa, miała coraz mniej czasu na pracę w szkole, dlatego też zmuszona była zrezygnować z pracy nauczyciela, co miało miejsce **3 lipca 1928 r.**

Młodzież naszej szkoły bardzo chętnie brała udział w lekcjach muzyki, śpiewu i deklamacji. Uczniowie z pasją przygotowywali uroczyste występy. Do najpiękniejszych należało uczenie 10 - lecia Odrodzenia Naszej Ojczyzny - 11 listopada 1928 r. z przemówieniem prof. Stanisława Gołąba.

Stanisław Gołąb - prawnik, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

W pamięci zgromadzonych zapisał się też uroczysty poranek ku czci Marszałka Józefa Piłsudskiego z przemówieniem dra Mochnackiego, jak również rocznica Konstytucji 3-go Maja z przemówieniem prof. Hammera. Uroczystości te organizował prof. Balicki, a nauczyciele - Ignacy Petelencz i Tekla Blochowa zajęli się częścią muzyczną i chóralną.

Wielkim uznaniem cieszył się występ chóru naszej młodzieży pod kierunkiem Tekli Blochowej. Zaprezentował on cały szereg kolęd jako ilustrację publicznego wykładu prof. Balickiego na temat „Kolędy w Polsce” w 1929 r.

Bardzo popularne stały się w owym czasie organizowane przez młodzież i nauczycieli uroczyste poranki i wieczorki. Urządzano je z okazji różnych rocznic narodowych, a składały się na nie przemówienia profesorów, objaśniających każdorazowo znaczenie danej rocznicy w życiu, występy muzyczne orkiestry, tudzież chóru szkolnego, deklamacje uczniów i uczennic.

I tak w dniu imienin Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego 19 marca 1931 r. w Domu Żołnierza Polskiego SEH przygotowała uroczysty poranek z bogatym muzycznym programem. Wystąpiła orkiestra SEH i chór męski wykonując wiązanekę pieśni polskich. Pieśni żołnierskie wykonał chór żeński. Ku uczczeniu rocznicy Konstytucji 3-go Maja w dniu 2 maja młodzież zorganizowała w Domu Katolickim uroczysty poranek z następującym programem: 1. Występ Chóru: „Witaj majowa jutrzeńko”. 2. Orkiestra: „Polonez uroczysty”,

3. Przemówienie prof. Sroczyńskiego. 4. Orkiestra: „Defilada Japońska”. 5. Fortepian L. Streiseberg „Die Forelle” Schubert-Heller. 6. Deklamacja ucz. H. Bartnickiej, wiersz Gałuszki: „Przysięgał błądy król”. 7. Chór: „O Polsko ma” Żukowskiego. 8. Orkiestra: „Salut aux Drapeaux”. 9. Chór: Hymn państwowy.

W czasie swojego kilkuletniego istnienia orkiestra i chór szkolny Bard brały aktywny udział we wszystkich uroczystościach szkolnych i niektórych pozaszkolnych.

Jeżeli chodzi o wielkie ówczesne imprezy muzyczne w naszym mieście na pierwszy plan wysuwa się wspaniałe przedsięwzięcie Jadwigi Zbrożkówny - założenie Krakowskiego Towarzystwa Oratoryjnego, w ramach którego do 1930 r. prowadziła chór mieszany naszej szkoły. Towarzystwo Oratoryjne za jej staraniem przygotowało wielkie nowoczesne oratorium *Quo Vadis* Feliksa Nowowiejskiego. Oratorium to oparto na motywach najslawniejszej wówczas polskiej powieści *Quo Vadis*. Premiera oratorium miała miejsce w Amsterdamie w 1909 r., a do 1939 r. doczekało się ono około dwustu wykonań w salach koncertowych całego świata.

Chór Towarzystwa Oratoryjnego. Kraków, 1930 r.

Należy też wspomnieć, iż Jadwiga Zbrożkówna pisała również recenzje z wydarzeń muzycznych dla ilustrowanego pisma społeczno-kulturalnego <<Światowid>> (wydawane w Krakowie w latach 1924-1939 przez Koncern Ilustrowany Kurier Codzienny pod redakcją Józefa Flacha. Pismo zdawało relacje z bieżących wydarzeń politycznych, kulturalnych i naukowych z kraju i zagranicy i miało formę kroniki tygodniowej).

Kraków, 1935 r. Pożegnanie śpiewaka **Jana Kiepury** (trzyma kwiaty) na krakowskim dworcu. Widoczni m.in. śpiewak Adam Didur (4. z lewej) i sekretarz redakcji Ilustrowanego Kuriera Codziennego **Jadwiga Zbrożkówna** (3. z lewej).

Kraków, 1935 r. **Feliks Nowowiejski** w towarzystwie sekretarza redakcji Ilustrowanego Kuriera Codziennego **Jadwigi Zbrożkówny**.

W 1935 r. uroczystie obchodzono jubileusz 50- lecia istnienia Krakowskiego Chóru Akademickiego. To ważne wydarzenie muzyczne miało miejsce w sali koncertowej Teatru Starego przy udziale Orkiestry Opery Krakowskiej pod dykcją Bolesława Wallek-

Walewskiego, naszego byłego wspaniałego nauczyciela śpiewu. Recenzję z tej uroczystości Jadwiga Zbrożkówna zamieściła w <<Światowidzie>> (w 1935 r. 16 i 30 listopada).

Po kilku latach J. Zbrożkówna objęła stanowisko sekretarza redakcji całego koncernu. W roku 1938 wyszła za mąż za kompozytora i dyrygenta Adama Harasowskiego. W końcu września 1939 r. razem z grupą dziennikarzy <<Ilustrowanego Kuriera Codziennego>> wyjechała do Lwowa, a później do Rumunii. W połowie roku 1940 wraz z mężem wyjechała do Glasgow w Szkocji, gdzie jako Jadwiga Harasowska założyła i prowadziła polskie wydawnictwo <<Książnica Polska>>. Książnica specjalizowała się w wydawnictwach muzycznych; jej nakładem ukazały się w angielskim tłumaczeniu pieśni S. Moniuszki, M. Karłowicza, I. J. Paderewskiego i in.

W 1940 r. Jadwiga Zbrożkówna zainicjowała w Glasgow powstanie Towarzystwa Szkocko-Polskiego (The Scottish-Polish Society), założyła również Polski Chór. Dzięki niej zaczął ukazywać się także <<Kurier Glasgowski>>. Po kilku numerach pismo zmieniło nazwę na <<Wiadomości Polskie>>, które wydały (1940-1941) najpiękniejsze polskie kolędy w opracowaniu A. Harasowskiego z przedmową Zygmunta Nowakowskiego, wznowione później przez Książnicę Polską oraz A. i J. Harasowskich.

W roku 1945 wydane zostało ważne dla polskiej historii dzieło *Straty Kultury Polskiej, 1939–1944*. Wydawała też polską poezję, a także albumy polskiej muzyki, a szczególnie polskich pieśni patriotycznych i ludowych.

W 1948 r. wydawnictwo Książnica Polska zostało zamknięte, a jej działalność została przejęta przez londyńską Alma Book Company, która działała do roku 1953. Jadwiga Harasowska po opuszczeniu Szkocji mieszkała początkowo pod Lincoln, a od roku 1966 do końca życia w Balderton, dzielnicy Newark-on-Trent w Nottinghamshire.

Krewnymi Jadwigi Harasowskiej byli filolog Marian Plezia i dominikanin o. Jan Góra.

Po zakończeniu pracy w naszej szkole Jadwigę Zbrożkównę zastąpiła **Tekla Blochowa**, która w roku szkolnym 1929/1930 zdała państwowy egzamin nauczycielski z muzyki i śpiewu. Dotychczas pracowała jako nauczyciel kontraktowy. Teraz zaczęła pracę jako tzw. nauczyciel rzeczywisty w SEH. Blochowa kierowała też chórem szkolnym i uczyła śpiewu 16 godzin tygodniowo. W latach 1931-1933 prowadziła chór mieszany przez 10 godzin tygodniowo. Próby chóru odbywały się raz w tygodniu i trwały po 1 ½ godziny. Chór śpiewał w kościele św. Marka na szkolnych mszach. Z pieśni świeckich śpiewano pieśni legionowe, z regionalnych: krakowskie, kaszubskie i góralskie, nadto marsze i kanony.

Orkiestra uczniowska pod kierownictwem dra Petelanza liczyła w 1931 r. 24 członków: 4 pierwszych skrzypiec, 7 drugich skrzypiec, 1 altówka, 1 wiolonczela, 1 bas, 2 flety, 1 klarnet, 2 trąbki, 1 puzon, 2 rogi, 1 timpani (kotły - instrument perkusyjny) i 1 pianista. Zespół muzyczny grał na otwarciu Instytutu Administracyjno-Gospodarczego i na innych uroczystościach szkolnych.

27 listopada 1931 r. dyrekcja Szkoły Ekonomiczno-Handlowej w Krakowie otrzymała z Kuratorium pismo, w którym można było przeczytać, iż „dr Ignacy Petelanz pracę tę spełnia ofiarnie i bezinteresownie, Kuratorium poleca Dyrekcji, aby wyraziła mu za nią uznanie i podziękowanie Kuratorium”.

W szkolnym zespole muzycznym SEH i IAG z roku na rok przybywało członków. Zespół muzyczny dra Petelanza i chór Bard występowały w ciągu roku szkolnego na obchodach szkolnych i pozaszkolnych. Brały udział w uroczystościach rozpoczęcia roku szkolnego SEH i IAG, w mszach św. w krakowskich kościołach, w poświęceniu sztandaru naszej szkoły, w uroczystych porankach, w uroczystościach imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego, na akademiach szkolnych.

Po 1932 r. koncerty szkolne odbywały się również z inicjatywy Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego. Staraniem Komitetu Organizacyjnego Koncertów Szkolnych w Krakowie urządzano w jedną z sobót każdego miesiąca w Sali Złotej Domu Katolickiego koncerty dla młodzieży szkolnej. Były to następujące koncerty: ku uczczeniu Fryderyka Chopina, muzyka Paderewskiego, Karłowicza i Galla, muzyka rosyjska, muzyka czeska, przegląd muzyki religijnej, muzyka węgierska. Przed każdym koncertem szkolnym były wygłaszane prelekcje wstępne.

Tekla Blochowa uczyła śpiewu w roku szkolnym 1934/1935 w Żeńskiej Szkole Ekonomiczno Handlowej i prowadziła chór w I półroczu przez 2 godziny tygodniowo. Należało do niego 30 uczennic. W II półroczu śpiewu w naszej szkole uczyła po 2 godziny tygodniowo **Maria Czarnkówna**. Prowadziła ona również chór szkolny przez II-gie półrocze. Próby chóru odbywały się raz w tygodniu.

Od roku szkolnego 1935/1936 chór szkolny prowadziła **Janina Towpaszowa**. Działalność chóru obejmowała wówczas: 1) naukę pieśni świeckich, kościelnych i okolicznościowych, 2) śpiewanie pieśni w kościele w czasie szkolnych nabożeństw, 3) udział w obchodach i uroczystościach szkolnych. Organizacja chóru należała do harcerek. Próby chóru odbywały się przez dwie godziny w tygodniu.

Od roku 1937 do 1939 muzyki i śpiewu w naszej szkole uczył prof. **Mieczysław Szczygiel**, prowadził też chór szkolny i był dyrygentem.

Do chóru szkolnego należało coraz więcej uczennic ze wszystkich klas. Lekcje śpiewu chóralnego odbywały się 2 razy tygodniowo po 2 godziny. Chór szkolny liczył wówczas 45 uczennic wszystkich klas.

Od tego czasu tradycją stało się coroczne obchodzenie rocznic śmierci Marszałka Piłsudskiego. Podczas uroczystości zawsze występował chór szkolny. Brał on udział we wszystkich uroczystościach i akademiach szkolnych. Chór występował na nabożeństwach szkolnych w kościołach, występował w studio Polskiego Radia biorąc udział w nagrywaniu ogólnopolskich audycji szkolnych. Na potrzeby naszego chóru opracowano i przerobiono pieśni kościelne, patriotyczne, ludowe, okolicznościowe, nadto pieśni związane z życiem szkoły. Wszystkie jego publiczne występy opisywane były w lokalnej prasie.

W latach 1945 do 1951 nauczycielem muzyki i prowadzącą chór szkolny była ponownie **prof. Tekla Blochowa**.

BIBLIOGRAFIA:

1. *Lutnista : ilustrowany dwutygodnik literacko-muzyczny poświęcony szerzeniu zamiłowania do muzyki i śpiewu zbiorowego* / [wyd. Juljusz Kosiński, red. Bolesław Domaniewski]. R. 2, (1906) no 2
2. *Anna Iwanicka-Nijakowska*. Polskie Centrum Informacji Muzycznej. Kompozytorzy – Stanisław Władysław Bursa (Bursa-Dołęga)
3. *Kompozytorzy i działacze ruchu muzycznego*. Album fotografii z kolekcji ŚZChiO Published on Apr 27, 2015 Praca zbiorowa
4. *Dziś i Jutro. Pismo dla młodzieży żeńskiej* 1927/ 5 (1 marca)
5. *Anna Kandzior-Zug Muzyka francuska w krakowskim repertuarze koncertowym i operowym w latach 1914–1918*
6. *Kronika Muzyczna Krakowa 1925 R.* (styczeń i luty) dr. Melanja Grafczyńska
7. Miesięcznik *Światowid* 1935 /16 i 30 listopada

8. Paulina Matysiak, *Jadwiga Harasowska (biogram)* [w:] Hanna Tadeusiewicz (red.), *Słownik pracowników książki polskiej, Suplement III*, Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 2010, s. 105–106,
9. Józef Życzkowski *Gaudeamus igitur... : dzieje Krakowskiego Chóru Akademickiego*
10. Zdjęcia udostępnione za zgodą Narodowego Archiwum Cyfrowego w Warszawie
11. Sprawozdania Dyrekcji Szkoły

Urszula Siwek - Faszyńska